

Köçe / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Köçe / hekaýa

KÖÇE

@Mangonyň "ÝOL, ÝOLAGÇY, ÝOLDAŞ WE ÝARDAMÇY" atly oýlanmasynyň täsiri bilen ýazylan hekaýa. Ine salgysy: <http://kitapcy.com/news/2021-05-08-15289>. Elbetde @Mango, öz oýlanmasynda ýüzlenen aýatyndan täsirlenip goşgy "goşulmagyny" arzuw edipdir. Ýöne, bu hekaýa-da, Türkmen aganyň: "Taýak gelyänçä ýumruk" diýşi ýaly ýa-da Orus aganyň: "В безрыбье и рак рыба" diýşi ýaly bir zat bolar-da. □

* * *

Adatça, sagat onbir bolup-bolmanka, ymyzganyp, uklad galýardy.

Bu gün bolsa, näme üçindir ýüregi howlady.

Ýöne, dermanam atmady. Lukmana-da jaň etmedi.

Ýeri, ýaşıňy togsandan ötürip, derman ne haýryňa, lukman ne najadyňa?!

Garry, özünüň bolşuna halys endik edip gidendikleri sebäplimi nämemi, iň bolmanda göwni üçinem bolsa howsala düşensiremeýän çagalarydyr-agtyklaryna kelam agyz zat diýmedi.

Misli, şeýtse gursagynda emele gelen düşnüksiz dowul, birneme kiplaýjak ýaly, egrelip, "z" harpyna dönen göwresini zordan süýräp, howludan çykdy. Derwezeden uzak daşlaşmanam, hasasyna daýanyp, köçäniň beton jähesinde çökdü.

Köçe...

Sütünleriň käbiriniň çürbaşyndaky çyralaryň yşygy, garaňkylygy sarymtyk-aksowult-alabeder reňke boýapdyr.

Heniz: "il ýatyp it uklan" diýilýän möwrite çenli wagt känem bolsa, köçe gum-gukluk.

Köçe-de, edil beýleki ýollar ýaly ýol...

Ýol bolsa...

Gatnawsyz bolsa, juda, juda tukat hem bimany görünýär.

Çünki, ýollar ýöremek üçin niýetlenen.

Nirä-de bolsa...

Nähilem bolsa...

Nädibem bolsa...

Ugurdaş, garşydaş, ýoldaş...

Megerem, kimem bolsa, ýoldan ýöreyäne, barýan ugrunda biri sataşyp durmasa, ýöremegiňem, ýoluňam, ýetmegiňem, ýetmezligiňem, ýöremäge döz gelmän ýa-da gaýratyň çatman, ýarpy ýoldan yzyňa dönmegiňem manysy ýok bolara çemeli...

Kükregindäki alas-gopaslyk emele gelşi deýin, duýdansyz hem sebäpsiz köşeşip başlan garry, öz-özünden döräp, derrewem yzsyz-tozsuz sumat bolýan ýalta pikirleri aňynda aýlap oturyşyna, tukat lapykeçlik bilen alagaraňky köçäni synlaýardy.

Nähili tämiz, gatnamaga amatly-aňsat bolsa-da garry soňky döwürler köçeleriň asfaltlanandygyny halamaýardy. Çagalygy, ýaşlygy ötüp, indem garrylygyny ötürip ýören şu köçesine seredip, ine şeýdip oturanda, köplenç onuň gözünüň öňünde, köçäniň birmahalky çagalygyndaky gumaşak görnüşi janlanýardy.

Gury çybygy at edinip, özi dek garagollar bilen küpürsöp duran şol gumaşakda, tozan turzup iki-baka ylgaşardylar...

Top oýnardylar...

Hatar-hatar durup, ala-goh bolşup, “eşek mündürüp at düşürerdiler”...

Ýagyşmy, garmy, palçykmy, tozanmy, tüweleými, çapgyn ýelmi...

Olar üçin tapawudy ýok, ýylyň ähli paslynda-da hezillik...

Garry uludan dem aldy.

Belki-de “Adamyň başam çaga, soňam” diýilýäni dogrudyr.

Indi olam, birhili, özgeler üçin-ä baýaky welin, hatda özi üçinem öte uzaga çeken ömrüniň paýaw bolup barýandygyny durky-düýrmegi bilen syzýandyr-da, şol alysda galan, bigam balalygynyň sähelçe pursatlygam bolsa dolanmagyny küýseýändir...

Şonuň üçinem, göwnüne bolmasa, şu köçe asfalta basyrynman, şol bir mahalkysy ýaly gumaşak bolsa, özem bu wagtkysy deýin lagşan ülhiti bolmagyny bes edip, gaýtadan ýeňiläýäk bezzada öwrüläýjek ýaly bolup durandyr...

Garry, ýene-de demi ýetmeýän dek sojap dem aldy-da, köçä göz

aýlady.

Bäh! Adatça, bu çaklarda köçeleri beýle gymyldy-hereketsiz bolýan-a däldir welin, bu gün-ä birhili, adam-garadyr ulag-beýlekä beýle-de dursun welin, hatda ýöne wagt enteşip ýören it-pişiklerem jyn uran ýaly...

Garry, kimdir biriniň ýoluna irikgä bolup garaşýan dek, oturan ýerinden üç-dört mellek daşlykdaky çatryga garşy, çygjaryp duran körmüş gözlerini ýumjukladyp, siňe-siňe seretdi.

Emma, çatryk tarapdan hiç kim görünmedi.

Garry, göýä öz-özüne: “Ýeri, bolup oturşyň dagy nä tüýsli-aý, akly çaşan?! Seniň üçin o ýandan biri geldi nä, gelmedi nä?! Näme, biriniň şo tarapdan burnuny görkezeni bilen teniň ýigdelip, derdiň ýeňleýämi diýsene?!” diýip, gyjالات beren mysaly, özüne zor salyp tersine bakdy.

Ol şeýdip, ýeke özi içini hümledig, kän oturdymy az oturdymy, belli däl, birdenkä:

-Salawmaleýkim!-diýip, ýeňsesinden kimdir biri ýüzlendi. Ol oslagsyzlykdan ýaña tisgindi.

“Be-e, bü-ýä “Diläniňi alýaň” diýlenine bardy-ow!” diýip oýlanmaga ýetişen garry bärsine bakdy:

-Waleýkim.

-Otyrmyň?-diýip, salam beren, mürehede garaşman gapdalynda jaýlaşdy.

Nätanyşyň mazaly gartaşanam bolsa ogullary bilen ýaşıtdaşdygyny synçy garry onuň sypatyndan okady. Çagasy ýaly adamyň türkmençilige gelişmeýän edepsiz hereketi, hal-ahwal soraşmazdan özüni onuň bilen deň-duş ýaly alyp barmagy, garra ýaramady.

-Tanamadym-la?!-diýdi-de, garry, jygyrdawuk sesiniň gyjyrdysyny hasam artdyryp, tötän söhbetdeşine özüniň gatyrganýandygyny syzdyrmakçy boldy.

Emma, özüniň edepsizligine düşünp tyýkyramakdan geçen, nätanyş, gaýta, hasam mojugyny tapdy. Onuň ýüzüne bihaýalyk bilen jiňkerildi:

-Tanamarsyň, asyl...

Nätanyşyň äheňindäki gödek, kemsidiji kinaýa garrynyň janyňa batdy.

“Kim-ä sen, köpeý ogly? Sypatyňa garasaň-a ýaşyň ýetmişe ýeteňkirlän ýaly. Özüňi alyp barşyň-a seretseňem, bolşuň, beýnisi bekemedik, görüm-görelde görmän, ergeneksiz eklenen gögeläniňki ýaly!” diýen, gahar-gazapdan dyňzap duran ajy sözler garryň diline mündi.

Birdenem...

Tanady...

Ýa-da tanandyryn öýtdi...

Bu öýtmesinden ýaňa-da, garryň soňky ýyllar mydama buz ýaly sowuk endamy, dabanyndan depesine çenli gyzyp gitdi...

Bir demde döşüni gysan gyzgyn gysajyň zoruna hopugan garry, nädip:

-Senmi? Nemäň ogly...-diýip, zoraýakdan çalaja hümrüdaninem duýman galdy...

-Men, men! Nä, tanamadyk bolýaňmy?-diýip, tanyş bolup çykan nätanyş, bihaýa gözlerini hasam çerreltdi.

Ýap-ýaňyja-da bihaýa söhbetdeşiniň al-petinden almaga çemelenen gyňyr garry, ýeli boşadylan top deýin pyssardy. Çalaryp, selçeňlän saçly başyny mejalsyz titredip, öz-özünden sallanan egniniň içine gidiräýjek bolup, ýegşerildi.

Misli, gözünü göterip, gapdalyndakyň görejine garamaga milt edip bilmeýän dek, çyranyň yşygyna çalyntyk-gөгүmtil öwüsýän asfalta garaçygyny dikip oturşyna-da, özüne zor salyp myňňyldady:

-Näme üçin geldiň?!...

-Menmi?-diýende, ýanynda dyz degşirip oturanyň sesindäki heşelläni syryp alaga-da, mesge deregine çörege çalybermelidigi duýuldy:-Gidip barýardym-da, ymykly geçip gitmänkäm, gözüne bir bakyp ötäýin diýdim...

Näme üçindir gözünü galdyryp bilmeýän garry:

-Ýeri, nätdi? Noş boldumy? Hezil etdiňmi?-diýip, gyryksy-güňleç pyşyrdanda, misli, olar bogazyna tegek bolýan dek, gepleyän sözlerini itip-itip aňyrsyndan çykarýana çalyň etdi.

-Äý ýok...

Söhbetdeşini görmese-de, garry onuň egnini gysýandygyny çak etdi.

-Hezil edemok...Gaýta, gynandym...

-Kime? Maňamy?

Şuş-şu mahalam ejizläp, ýere giräýjek bolup oturandygyny huşundan uçuran garry, silkinip kellesini göterdi.

-Ýok-la. Sen nä derdime, meniň...-diýip, bihaýa gürrüňdeşi, biparhlyk bilen elini silkip goýberdi:-Özüme-le...

Garry geňirgendi.

-O nähili?!

-Ine şeýle-dä!

Gürrüňdeşi: “Şoň-a menem haýran senem” diýýän dek, ýene-de egnini gysdy. Gözüni gyrpman, dikanlaýan garrynyň soragly nazarynyň astynda az-kem sesini çykarman oturandan soňam, dillendi:

-Dogrusy...Özüň bilýäň...Iki sany jana-jan dosty bolup, ikiňiz kakamyň üstünden golsuz arza ýazyp, ony “milletçi, din hadymalarynyň wepaly ýardamçysy, zannyýaman antisowetçi” diýip, garalanyňyzda on ýaşymdadym...

Söhbetdeşiniň pyşyrdamaň bäre ýanynda diýýän bu sözleri gulagyna eşidilip başlanyndan, garry, ýene-de gerşine göterip bolmaz agyr ýük urlan dek, haşlap dem aldy-da, ýegşerildi. Beýnisine çüý deýin sünjülýän asuda jümleleriň awusyny on iki süňni bilen syzyp, jyňkyny çykarman diňlemäge başlady.

-Hysyz ýüzli, mährewsiz gözli bigäneleriň öýümizi döküşleri şu wagtam ýadymda...

Olaryň biri gele-gelmäşe, kakamy düzüwli geýinmäge-de goýman, öňüne salyp äkitdi...

Ejem görgülem, meni, jigilerimi gujaklap, şol pille biz üçin zyndana dönen mähriban öýümiziň bir çüňküne gyslyp dur...

Ylla bir, gyrgydan gorkusyna ganatynyň astyna jüýjelerini ýygnap, busurylan ejizje mäkiýanyň bar-da...

Olar bolsa, aýnagonç ädikli aýaklaryny tarpyldadyşyp, öýümiziň içini torç edip ýörler...

Dogrusy, o döwürler, biziň öýümüzem eýlekileriňki ýaly tozgunçylykdan ýaňy saplanyp başlan, el-hal bir zatdy-la...

Ýeri, barmak basyp sanaýmaly, çalamydar goş-golamlaryň nämesini dökjek diýsene...

Bir, kakam pahyryň kitaplarydyr elýazmalary duran tekjäni depelerine geýäýmeseler, öýmüzde ibaly döküp-dörere öwzar

bolmasa näme?...

Garrynyň gürründeşi birdenkä, geplemesini tapba kesdi. Onuň ysytma tutýan dek gagşap başlandygyny, garry öz dyzyna degýän dyzyndan duýdy. Garry, mundan artyk bükülmek mümkin däl ýaly bolup görünse-de, hasam beter epildi.

Her haýsy öz halyna gümra, birsalym dymyşdylar oturdylar...

Birhaýukdan soň, garry öz-özi bilen gepleşýäne meňzäp, ýere seredip, dillendi:

-Näme üçin, ala-böle bu gün geldiň?

Altmyş ýyllap gara bermediň.

Bilýäniňi, setanda-seýranda gabatlaşanda sowuk-sala salam-helik alşyp, ýüzüňi kese sowuşyňdanam aňýardym.

Ýöne, näme üçin, şu wagta çenli ýeke gezegem: “ýüzüň üstünde burnuň bar” diýmän, içiňe salyp gezip, gel-gel şu gije alnymda gögerdiň?

Bu günüň beýlekilerden nämesi üýtgeşikmiş?!

Garrynyň söhbetdeşi egnini gysdy.

Dymmagyny dowam etdi.

Ýöne, birsalymdan soň, berlen sowaly jogapsyz goýmagy özüne uslyp bilmedimi nämemi:

-Näbileýin...Geçip barýardym-da, edil biri elimden çekip: “Barybir ötägidip barýaň. Ýolugra şuna-da bir degip geç! Hylytly geçme!” diýen ýaly, köçäňe sowuldym. Görsem, sen otyrsyň...-diýip hüňürdedi. Soňam, bada-bat gürrüňi başga tarapa syrykdurdy:

-Özüň bilýäň...kakamyň şol gidişi gidiş boldy...Ejem pahyr: “ol öňem, çagalykdan ýüregagyryly” diýýärdi...Sorag edenlerinde urup-ýenjipdirlermi bilemok...Ýöne äkidileniniň birki gün yz ýany: “Jesedini ýygnaň!” diýip habar gelipdi...

Siziň golsuz arzaňyz barada bolsa, ejeme “ýüregi ýukarak” işdeşleriňiziň biri, şondan birki ýyl soň çawuş çakypdyr...

Garryň söhbetdeşi ýene-de sözüniň arasyny böldi. Birdenem kynlyk bilen ýuwardy-da, ýüzüni sallap oturan garryň ýeňsesini nazary bilen deşäýjek bolup, tiňkesini dikdi:

-Bilýäňmi, şuny eşidenimden soň, näçe ýyllap senem, dostsumagyňam kerçem-kerçem etmäh arzuwynda gezenimi?! Hä?!

Garry sesini çykarmady. Oňa, hatda: “diýýämisiňem” diýmän, şol

bir ýagdaýda doňňara-daş boldy oturdy.

Söhbetdeşi ondan seda çykmajagyny çakladymy nämemi, az-owlak agyrdan-agyr dem alandan soň, köşeşip, şol öňküsi ýaly ýuwaşja hörpde gepini dowam etdi:

-Näme üçin şeýtmändigimem bilýäňmi?!...

Dogrusy, şol wagtlar-a ilki: “Kakamdan, özümden nyşan galsyn, öýleneýin, çagalaýyn...” diýdim.

Soň: “Mensiz kösenerler, ulaldaýyn, adam edeýin. Bular bir özümiňki ýaly atasyz ýetim galyp, öz göbegini özleri kesmeli bolmasyn!” diýdim...

Garaz, soňam bir bahanajyk tapyndym ýördüm...

Ýöne, erkek ýaly boýnuma alsam, kakamy nämedir bir zat üçin pida eden ikiňizi dograp içimi sowatmazlygyma, diňe täk-tenha öz ýöwselligim sebäp boldy...

Başga hiç zat...

Galany, züwwetdinligi ýuwmarlamaga bahana...

Garryň gürründeşi uludan demini aldy:

-Indi bolsa, bilýäňmi näme?

“Arym köýenden imanym köýsün” etmäge bognum ysmanyna däl-de, sizden ar almagyň kül-külüne düşüp, nijeme ýyllar içimden igläp, бүтін ömrümi zäherläp ötürenime gynanýan...

Allaň beren gül-gunça durmuşyny, siz ýaly gutaran nekgendäniň goparan pisat işine gurbanlyk edip, ine-gana ýaşamandyrynam ekenim...

Şol bada, kasasam, kyýamatam, haklaşygam, hasabatam...owalybeletde olaryň hemmesini ýaradan Hak Eýesine galdyryp: “Eden işiňize mynasyp boluň!” diýäge-de, öz ýaşaýyşym bilen bolubermeli eken welin...

Şeýtanyň şerinden emele gelen jerhedi, ylla bir eşrepi deýin arzylap-apalap, göwnümde göterip ýörüpdirin...

Haýp, maňa!...

Garryň söhbetdeşi ahmyrly dem aldy-da, ýerinden turdy. Hapalanmasa-da, edähetine eýeripmi nämemi, üsti-başyny kakşdyrды. Dik duran ýerinden jinnek ýalam ýigrençsiz, ýöne düşnüksiz bilesigelijilik bilen garrynyň yeňsesine äňetdi:

-Ýöne bar-a...Men häzire çenlem düşünmeýän...

Siziň ikiňizem kakam pahyr bilen dostduňyz ahyry.

Öýmüze gelerdiňiz.

Kakamyň çöregini iýdiňiz.

Ala-ýaz bolşup, gülşüp oturyşardyňyz...

Onsoň näme üçin, ala-böle öz hemdemiňiziň üstünden golsuz arza ýazyp, ony şo güne duçar etdiňiz?...

Göýä, özüne ýüzlenilýändigini eşitmeýän dek, garry geplemedi. Onuň jogap bererine garaşyp, birsellem durandan soň, söhbetdeşi öz-özüne: “äý bolýar-da” diýýän ýaly, başyny silkdi-de, gidibermäge çemelendi. Şol pille-de garry boguksy seslendi:

-Hemme zada bahyllyk günäkär...Bir ýerde okap bilim aldyk. Bir ýerde, deň işledik. Emma kakaň otuz ýaşa ýetmän, ençeme ylmy iş ýazdy. Dereje aldy. Sylaglandy. Ady ýaýrady...

Biz bolsa, hol yzda tozana garyllyk ýördük...

Onsoň...dostumyz...

“Ýazaly” diýdi...

“Işden aýrarlar, başga zat etmezler” diýdi...

“Ol bolmasa, biziňki çuwüp ugrar. Şonuň barlygy öňümüzü bökdeýä” diýdi...

Biz näbileli, onuň hakykatdanam şol döwür: “milletçilik” diýlip, tapylsa oda oklanýan kitaby ýazyp ýörenini?!...

Indem näme, o maňa meçew berip, özüne şarikdeş eden-ä, hanha, birmahal öldi gitdi. Azdyrylyp, ýoldan çykarylan men pahyram, indi üstüne gelnip, depesinden düblenilýän boldummy, hä?!

Birdenkä niredendir bir ýerden gaýrat tapynan garry, şermende garadangaýtmazlygy bilen kellesini dim-dik etdi-de, üstüne abanyp duranyň göni garaçygyna dikildi. Emma, özüne garap duran söhbetdeşiniň gözlerinde, ol ýazgarmagam görmedi, hálki bihaýalygynam.

Tersine, onuň garaýyşy, nähilidir bir, özgelere mälum bolmadyk, üýtgeşik syr aýan edilen adamyň doly kanagatly düşünmekliginden dolup durdy.

-Bilýäňmi näme?-diýip söhbetdeşi dillendi:-Men ilki-ilkiler seniňem, dostuňam, näme üçin şol işiňizden soň beýleki adamlaryňky ýaly asuda-abat durmuşda ýaşap ýöreniňize düşünmeýärdim...

“Hany: “Bu dünýä hasaplaşyk dünýäsi! Eliň bilen edeniňi egniň

bilen çekilýän mekan!” diýýärler ahyry?! Onda näme üçin bulary ýer ýuwutmaýar?” diýip, Alladan nadylam bolýardym...

Emma, soň düşündim...

Siziň “mysal üçin” ýaradylandygyňyza...

Özüňiz üçinem, meniň üçinem, özgeler üçinem...

“Bärsini satyn alan, ýüregine tagma basylan” diýilýänleň biridigiňize...

Söhbetdeşi şu sözlerinden soň, äwmän-alňasaman yzyna öwrüldi-de, başyny merdemsiz tutup, öz ugruna ýöneldi. Ol birküç ädim ädenindenem, göwnümemi ýa-da ol hakykatdanam pyşyrdadymy, garryň gulagyna, şemal öwürýäne çalymdaş, assaja owaz geldi:

-Nesip etsin!

Ýoluňam...

Ýoldaşyňam...

Ýardamçyňam...

Ýeteniňem...

Garry, ýanyndan giden tä garaňkylyga siňip, gözünden gaýyp bolýança, onuň yzyndan garap, körmüş gözlerine zor saldy oturdy. Ony saýgarmasyny bes edenden soň bolsa, hasasyna direndi-de, gurşan bedenine kynlyk bilen erk edip, “hyklaý-çoklaý” ýerinden galmakçy boldy. Şol pille-de, ýeňsesinden ýene-de pessay, nätanyş ses eşidildi:

-Salawmaleýkim...

Hekaýalar